

Yurtdışı Doktora Programlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

Editör: Doç. Dr. Muhammet Kurulay

İstanbul, 2016

ÜNDER
Üniversite Öğretim Elemanları Dayanışma Derneği

Editör: Doç. Dr. Muhammet Kurulay

Adnan Adıvar Cd. Küpeşteçiler Sk. No:7/11 Fatih İstanbul

E-mail: underim@gmail.com
www.under.org.tr

Yurtdışı Doktora Programlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi adlı
eserdeki bilgiler kaynak gösterilerek kullanılabilir

ORGANİZASYON KOMİTESİ

Bayram A. İBRAHİMOĞLU	bibrahim@yildiz.edu.tr
Fatih DEMİRKALE	fatihd@yildiz.edu.tr
Mehmet HACISALİHOĞLU	mhaci@yildiz.edu.tr
Muhammet KURULAY	mkurulay@yildiz.edu.tr
Muttalip ÖZAVŞAR	mozavsar@yildiz.edu.tr
Yılmaz KAYA	yilmaz.kaya@omu.edu.tr

ÇALIŞMAYA KATKI SUNANLAR

Ahmet ÇELEBİ	<i>PostDoc/Çevre Müh./Finlandiya</i>
Ahmet CONKER	<i>PhD/Uluslararası İlişkiler/İngiltere</i>
Ali ERDOĞMUŞ	<i>Post-Doc/Kimya/G. Afrika Cumhuriyeti</i>
Armağan ELİBOL	<i>PhD/Bilgisayar Mühendisliği/İspanya</i>
Bayram A. İBRAHİMOĞLU	<i>PhD/Matematik/Belçika</i>
Cem ÜSTÜNDAĞ	<i>PhD/Bio Malzeme/Japonya</i>
Fatih DEMİRKALE	<i>PhD/Matematik/Avustralya</i>
Fevzi YILMAZ	<i>PhD/İnşaat Mühendisliği/İngiltere</i>
Hakan YILMAZER	<i>PhD/Malzeme Müh. /Japonya-G. Kore</i>
Hidayet BEYHAN	<i>MA/Finans/İngiltere</i>
İhsan İKİZLER	<i>PhD/Sosyal Bilimler/Belçika</i>
Kaya YILMAZ	<i>PhD/Sosyal Bilimler Eğitimi/ABD</i>
Laçin İdil ÖZTİĞ	<i>PhD/Siyaset Bil. ve Uluslararası İlişkiler/Almanya</i>

Mehmet HACISALİHOĞLU	<i>PhD/Doğu ve Güneydoğu Avrupa Tarihi/Almanya</i>
Muhammed Enes ORUÇ	<i>PhD/Kimya Mühendisliği/ABD</i>
Muhammet KURULAY	<i>PostDoc/Matematik/ABD</i>
Muttalip ÖZAVŞAR	<i>PostDoc/Matematik/İtalya</i>
Nisa SARAÇ	<i>MA/Uluslararası İlişkiler/İngiltere</i>
Noyan Fevzi ER	<i>PhD/Matematik/ABD</i>
Nuri C. ONAT	<i>PhD/İnşaat Mühendisi/ABD</i>
Ömer ALTUN	<i>PhD/Matematik/Malezya</i>
Yılmaz KAYA	<i>PhD/Moleküler Biyoloji ve Genetik/ Malezya</i>
Zeki ÇİZMECİOĞLU	<i>PhD/Metalurji ve Malzeme Mühendisliği/İngiltere</i>

DIĞER KATKI VERENLER

Prof. Dr. Bedri GENCER
Prof. Dr. Hüseyin YILDIRIM
Prof. Dr. Mustafa SAMASTİ
Prof. Dr. Sedat MURAT
Prof. Dr. Şefik DURSUN
Dr. Murat OSMANOĞLU

ÖNSÖZ

Üniversite Öğretim Elemanları Dayanışma Derneği (ÜNDER) tarafından tertip edilen ve 30 Mayıs 2016 tarihinde Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Yurtdışı Doktora Eğitimi Çalış-tayı'nın amacı, lisans programlarından mezun olduktan sonra yurt dışında lisansüstü eğitim yapmak isteyen öğrencilere yol gösterecek nitelikte bilgilerin belirlenmesi ve bir terkip haline getirilmesiydi. Çalıştay öncesinde çok sayıda bilim insanıyla irtı-bata geçerek, yurt dışında lisansüstü eğitimle, özellikle doktora eğitimiyle ilgili olarak hangi sorulara cevap aranması gerektiğini belirlemeye çalıştık. Belirlenen çerçeve, seçkin bilim adamlarının katıldığı çalıştayda tartışıldı ve sonuçlandırıldı. Çalıştay sırasında yapılan konuşmaların, tartışmaların sonuçları elinizdeki kitapçık-ta bir araya getirilmiş ve böylece, doktora eğitimini yurt dışında yapmak isteyen öğrenciler için bir rehber oluşturulmuştur. Yurt dışında doktora yapmak isteyen ve sayısı her geçen gün daha da artan çok sayıda öğrencinin varlığına mukabil, bu meselenin da-ha önce ele alınmamasından doğan boşluğu, bu rehber kitapçığın belli ölçüde dolduracağına inanıyoruz. Burada amacımız topluma değer katmaya çalışmaktır.

Çalıştay'da ortaya konulan önemli sonuçlardan biri, lisansüstü eğitim söz konusu edildiğinde; öncelikle ve sadece Batı ülkeleri-nin akla gelmesinin çok doğru bir yaklaşım olmadığıdır. Nitekim Uzak-doğu'da, örneğin Japonya'da ve başka birçok ülkede de oldukça güzel alternatifler bulunmaktadır. Bununla birlikte bazı Batı üniversitelerinde yükseköğretimin öncelikle ticari kazanç kapısı olarak görüldüğü ve iyi bir eğitim sağlayamadıkları da bilinmektedir.

Yurt dışında öğrenim görmeyi, Avrupa veya Amerika'da öğrenim olarak görüp üniversitenin niteliğine dikkat etmemek büyük bir hatadır. Ayrıca biz kendi ülkemizin ihtiyaçları hangi alanlara yönelmeyi gerektiriyorsa o alanlara yönelmek zorundayız. Hâl-buki yurtdışına

devlet kanalıyla gönderilen öğrenciler, gönderil-dikleri ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda çalıştırılabilmekte ve her zaman nitelikli bir öğrenim imkânı da elde edemeyebilmektedir. Ayrıca unutulmamalıdır ki Türkiye’de de oldukça iyi eğitim veren üniversiteler bulunmaktadır. Türkiye’deki üniversitelerden daha nitelsiz bir üniversitede sırf yurtdışı diploması almak için lisansüstü eğitim yapmanın bir yararı yoktur. Özetle her yurtdışı diploması yüksek eğitim kalitesi anlamına gelmemektedir. Ayrıca ülkemizin kaynaklarının boş yere harcanmasına sebep olmaktadır.

Bu çalışmada emeği bulunan bütün bilim adamlarımıza teşekkür ederim. Özellikle, düzenleme kurulunda bulunan ve raporun hazırlanmasına doğrudan katkı sağlayan Bayram A. İbrahimoğlu, Yılmaz Kaya, Fatih Demirkale, Mehmet Hacısalihoğlu ve Muttalip Özavşar’a; ayrıca kitapçığın hazırlanmasına katkıda bulunan Haşmet Gökırmak ile Elif Segâh Öztaş’a müteşekkirim.

Ülkemizi ve yükseköğrenimimizi özlenen noktaya çıkarması duasıyla bize böyle bir çalışmayı gerçekleştirmeyi nasib eden Rabbimize hamd ediyoruz.

Gayret bizden, tevfik sadece O’ndandır.

Doç. Dr. Muhammet Kurulay

ÜNDER Başkanı

İçindekiler

ÖZET	1
1. GİRİŞ.....	4
2. DOKTORA ÖNCESİNE DAİR SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	6
2.1. Öğrenciye Dair	6
2.2. Ülke Seçimi	12
2.3. Doktora Türü Seçimi ve Burs Olanakları	16
2.3.1. Ortak (Double/Joint) Doktora.....	19
2.4. Çalışma Konusunun Belirlenmesi	21
2.5. Danışman Hoca Seçimi	25
2.6. Başvuru Süreci.....	29
2.7. Yabancı Dil Eğitimi.....	31
3. DOKTORA EĞİTİMİ VE SONRASI.....	33
3.1. Doktora Eğitimine Dair	33
3.2. Geri Dönüşte Yaşanan Zorluklar	38
4. SONUÇ	41

ÖZET

Yurtdışı Doktora Eğitimi Çalıştayı, yurtdışında yükseköğrenimini tamamlamış değerli öğretim görevlilerinden oluşan bir grup katılımının, izlenim, tecrübe ve önerilerinin paylaşımını sağlamıştır.

Türkiye’de son yıllarda açılan vakıf ve devlet üniversiteleri ile birlikte yaklaşık iki yüz kadar eğitim kurumu yükseköğretime katkı sağlamaktadır. Hızla artan üniversite ve öğrenci sayılarına cevap verecek şekilde öğretim görevlilerinin sayılarının da artırılması gerekmektedir. Bu nedenle genç akademisyenlerin hızlı ve en iyi şekilde yetişmesi büyük önem arz etmektedir.

Doktora eğitimi de müstakbel öğretim görevlilerimizin yetişmesi konusunda çok önemli bir aşamadır. Yurt içindeki yükseköğretim programlarının kapsamı ve kalitesi geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bunun yanında eğitimlerini yurtdışında yapmayı planlayan öğretim görevlisi adaylarının da yurtdışı yükseköğrenim programlarından daha verimli bir şekilde faydalanması sağlanmalıdır.

Başarılı öğrencilerin akademisyenliğe özendirilmesi gerekmektedir. Akademisyen ihtiyacının karşılanması bu kadar acil ve gerekli olduğu halde, maalesef akademisyenlik cazip bir meslek haline halen gelebilmiş değildir. Akademisyenlerin bütün iş kollarında kalifiye eleman yetiştirilmesine önemli katkıda bulundukları göz önüne alındığında, öğrencilerin akademisyenliğe özendirilmesi gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizdeki öğrencilere lisans eğitimi sürecinde, diğer ülkelerdeki yükseköğretim, üniversiteler ve yaşam şartları hakkında bilgilerin verilmesi faydalı olacaktır.

Öğretim görevlisi olmayı planlayan öğrencilerin yurtdışına çıkmadan önce bilimsel araştırma, makale yazma ve sözlü sunum teknikleri, pedagojik formasyon v.b. konularında eğitilmeleri doktora çalışmala-

rı sırasında fayda sağlayacaktır. Öğrenciye evvela kendi anadilinde daha sonra da bir yabancı dilde bilimsel yazı yazma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Aynı zamanda rehberlik hizmeti de verilmelidir.

Öğrencilerin yurtdışına çıkmadan önce akademik araştırma, makale yazımı ve sözlü sunum teknikleri konularında eğitilmeleri doktora çalışmaları sırasında fayda sağlayacaktır.

Üniversitelerimizin öğrencilerine sağladığı en önemli hizmetler eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve rehberliktir. Üniversitelerin bu konularda daha yetkin olması sağlanmalıdır.

Ülkemizin ihtiyaçları doğrultusunda, öğrenciye kendi alanında doktora konusu seçmesinde rehberlik yapılmalıdır. Bu konuda özellikle burs veren üniversiteler ve TÜBİTAK, YÖK, MEB gibi kurumların ortak çalışmalar yapması faydalı olacaktır. Ayrıca bu konuda ülkemizin bir sürdürülebilir eğitim politikası olması gerekir. İhtiyaç duyulan konular ile ilgili bir envanter çıkarılmalıdır. Her meslek alanında önemli ve ihtiyaç duyulan doktora konuları belirlenmelidir. Çalışılacak konuda hangi ülkede hangi üniversitede hangi uzman hoca tarafından en iyi eğitim veriliyorsa, öğrenciler bu programlara yönlendirilmelidir. Ayrıca mümkünse, Türkiye'deki eş danışman, öğrenciyi yönlendirmelidir. Çalışma konusunun insiyatifinin Türkiye'deki kurumlarda olması önem arz etmektedir.

Türkiye'de öğrenciler akademik kariyerin süreçleri ve zorlukları konusunda yeterince bilgi sahibi olmayabiliyorlar. Bu daha çok ikili ilişkiler yani daha önce doktora yapmış ve ya halen yapmakta olan kişilerle konuşularak giderilmektedir.

Yurtdışında eğitim gören öğrencilerin takibi ve karşılaşılabilecekleri zorluklar konusunda yardım sağlanması faydalı olacaktır. Kültürel farklılıklar veya akademik zorluklardan kaynaklanabilecek psikolojik sıkıntılarının oluşması durumunda bu öğrencilerle kurumlar tarafından

özel olarak ilgilenilmesi amaçlanan hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

Doktora eğitimi için yurtdışına gidecek adayların hedeflerini önceden belirleyerek hazırlıklı olarak gitmeleri faydalı olacaktır. Öğrencilerin yükseköğrenim için seçim yaparken gidilecek olan yerin uzaklığı, ekonomik ve yaşam şartları, üniversitenin bilinirliği ve çalışılacak hocanın akademik niteliklerini göz önünde bulundurması önemlidir. Danışman hoca seçimi, doktora programından ve üniversite seçiminden daha ön planda tutulmalıdır.

Başarılı öğrencilerin yurtdışında doktora yapma konusunda farklı endişeleri olabilmektedir. Bunların başında yabancı dil yetersizliği ve maddi kaynak yetersizliği gelmektedir. Yurtdışına nasıl gidileceğini bilmeyen ve/veya burs imkânların varlığından haberdar olmayan birçok başarılı öğrenci mevcuttur. Öğrencilerin bu konularda farkındalıklarını artıracak çalışmalar yapılması faydalı olacaktır.

Lisans, yüksek lisans ve doktorasını farklı farklı üniversitelerden alan öğrencilerin değişik kazanımları olabilmektedir. Bu konuda öğrenciler teşvik edilmelidir.

1. GİRİŞ

Yurtdışında eğitim görme Tanzimat döneminden günümüze kadar Türkiye'nin gündeminde olmuştur. Ülkenin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak amacıyla yurtdışına öğrenci gönderme çalışmaları resmi kanallarla (burslar), yurt içinden ve yurt dışından sivil toplum kuruluşlarının sağladığı imkanlarla desteklenmiştir. Yurtdışı eğitimi için başlangıçta tercih edilen ülkeler Fransa, İngiltere ve 19. yüzyılın sonlarından itibaren Almanya olurken, ancak II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Amerika Birleşik Devletleri daha öncelikli bir konuma yükselmiştir. Bununla birlikte birçok bilim dalında Avrupa'nın tercih edilmeye devam ettiği ve neredeyse her Avrupa ülkesinin kendine özgü cazip koşullarının olduğu görülmektedir.

Kuzey Amerika, Avrupa ve Uzakdoğu'daki üniversitelerde yapılan yükseköğrenim, kalite ve içerik bakımından derin farklılıklar içermektedir. Bu farklılıklar yakın mesafedeki komşu ülkelerde de önemli boyutlarda izlenilebilmektedir.

Kıta Avrupa'sının da kendi içinde çok farklı geleneklere sahip ülkelerden oluştuğu açıktır. Örneğin Batı Avrupa'da Fransa merkezli ve köklü gelenekleri olan bir ekol vardır. Orta Avrupa'da Almanya merkezli bir ekol vardır. Kuzeyde İsveç, Norveç ve Finlandiya eğitim alanında son dönemlerde yıldızı parlayan ülkeler konumundadırlar. Doğu Avrupa Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Estonya, Letonya, Litvanya gibi ülkeler ise yaşadıkları Sosyalist tecrübe nedeniyle daha farklı bir gelişme içinde olmuşlardır. Orta ve Güneydoğu Avrupa'da da yine sosyalist tecrübeler yaşamış Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Sırbistan, Hırvatistan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova gibi çok sayıda ülke vardır. Bu ülkelerdeki eğitim sistemleri ve gelenekleri de birçok yönden Orta ve Batı Avrupa ülkelerinden farklılaşmaktadır. Akdeniz ülkeleri Yunanistan, İtalya, İspanya ise yine her biri kendine mahsus geleneklere sahip ülkelerdir.

Bütün bunların yanında Avrupa'nın doğusunda kendine özgü bir Rus modeli (Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya) mevcuttur.

Bu nedenle tek tip bir Avrupa doktora eğitim sistemi ve geleneğinden bahsetmek mümkün değildir. Her ne kadar Avrupa Birliği (AB) oluşum süreci içinde Bologna sistemi ile lisans eğitimi belli bir standarda oturtulmaya çalışılıyorsa da doktora eğitimi ve kalitesi elbette ki alana göre farklı olmakla birlikte ülkeden ülkeye ve aynı ülke içinde de üniversiteden üniversiteye farklılık göstermektedir. Genel olarak bakıldığında Avrupa ülkeleri hemen her alanda zengin ve kaliteli doktora eğitimi seçenekleri sunmaktadır.

ABD, Avrupa ve Uzakdoğu'da herbir ülkenin sunduğu seçeneklerin çokluğu nedeniyle çalıştayımızın bütün bu ülkeleri ve farklılıkları ele alması mümkün olmamıştır. Ancak belli konular çerçevesinde tespit edilen genel problemler hakkında katılımcıların tecrübeleri derlenmiş ve bir rapor haline getirilmiştir. Çalıştayın amacı bilimsel bir çalışma olarak yurtdışı doktora meselesini tüm boyutlarıyla ortaya koymak değildir. Bu çalıştay yurtdışı doktora tecrübesine sahip katılımcıların tecrübeleri ve izlenimlerinden ibarettir. Bu nedenle bazı bilgi hataları, eksiklikler, öznel değerlendirmeler vb. noksanlıklarımız olacaktır. Bunları göz önünde bulundurarak raporumuzun yurtdışı doktora meselesini masaya yatırma ve bu konuda bir tecrübe paylaşımı sağlama amacı taşıdığı göz önünde bulundurulmalıdır. Dileğimiz burada tespit ettiğimiz noktaların yurtdışı doktora eğitimiyle ilgili kurumların ve doktora adaylarının dikkatini çekmesi ve bu konularla ilgili çalışmaların sürdürülmesidir.

2. DOKTORA ÖNCESİNE DAİR SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.1. Öğrenciye Dair

Lisansüstü öğrenci adayının akademik kariyer aşamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olması kaliteli bir lisansüstü eğitimi geçirmenin temel koşullarından biridir. Bu konuda yeterliliği sağlamak adına aşağıda yetersizliğin nedenleri ve çözüm önerileri vurgulanmıştır.

Akademik kariyer basamakları lisansüstü öğrenci adayları tarafından yeterince bilinmemektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri akademisyenliğin birçok öğrenci tarafından cazip bir kariyer seçeneği olarak değerlendirilmesidir. Bu konuda öğrencilerin bilinçlendirilmesi için üniversitelerde akademik kariyerle ilgili kariyer bilgilendirme etkinlikleri düzenlenmelidir. Ayrıca akademisyenliğin olumlu yönleri, hayata katkıları konusunda öğrencilere lisans ve yüksek lisans sürecinde teşvik ve aydınlatmalar yapılabilir.

Doktora eğitimini tercih eden öğrenci sayısı çok az olmaktadır. Bunun nedenleri ise:

- Eğitim sistemimizde olan danışmanlık kısmının tam anlamıyla uygulanamaması.

- Öğrencinin lisans eğitimi boyunca tam anlamıyla gelecek için kariyer konusunda kılavuzluk almaması.
- Öğrencilerin hocalarına soru sorarken çok çekingen olmaları.
- Öğrencilerinin lisansüstü eğitimini çok meşakkatli görmeleri.

Bu konuda aşağıdaki önlemler alınabilir:

- YÖK'ün altında akademik kariyer ile ilgili bir birim kurulmalı. Bu birim üniversitelere düzenli bir şekilde gidip öğrencileri teşvik etmeli ve yönlendirmelidir. Büyük üniversiteler ise bu birimi kendileri kurabilirler.
 - Lisans öğrencilerini bilgilendirmek adına her dönem sonunda seminerler verilmeli ve öğrenciler kendi ilgi alanları ve ileride ön plana çıkacak ilim dallarına yönlendirilmeliler.
 - Özellikle 3. ve son sınıf öğrencilerine yoğunlaşılmalıdır. Öğrencilere gerekirse birebir ilgilenererek lisansüstü eğitimin avantajlarından bahsedilmelidir.
- Öğrencilerin üçüncü ve dördüncü eğitim yıllarında bitirme tezlerini (laboratuvarda) yüksek lisans talepleri ile veya TÜBİTAK bitirme projeleri ile yapmalarına teşvik edilmesi.
- Danışmanlık hizmetlerinin aktif hale getirilmesi ve danışmanlık derslerinde kariyer gelişimine katkı sunacak konuların işlenmesi
- Hoca-öğrenci ilişkisinin ve iletişiminin iyileştirilmesi.

Öğrencinin akademik metinleri analiz ve sentez yapabilecek yeterlikte olması, araştırma ve yazma konusunda yeterince deneyime sahip olması doktora eğitimi sürecini rahatlatacak unsurlardır. Öğrencilerin çoğunun akademik metinleri analiz ve sentez yapabilecek altyapısı son derece yetersizdir. Yapılan analiz ve sentezler ise kalıplaşmış yöntemler ile özgün sonuçlar doğurmayacak tarzda yapılmaktadır. Bunun en önemli nedenleri:

- Öğrencilerin liseden üniversiteye iyi bir seviye ve altyapı ile gelmemesi ve çok eksik bilgilerle üniversiteye giriş yapması.
- Lisans eğitimi sırasında derslerin öğrenciye sor-gulatma ve analiz yapma yeteneğini geliştirme odaklı değil, ağırlıklı olarak hocadan öğrenciye tek yönlü sadece konu anlatım odaklı olacak şekilde işlenmesidir.
- Eğitim sistemimizin sınava dayalı bir sistem olması. Öğrenci, elinde bulunan ders notlarını vize ve final sınavında çalışıp geçmeyi planlamaktadır. Araştırma yapmak teşvik gerektiğince edilmemektedir.
- Yüksek lisans eğitimi boyunca verilerin toplanması ve analiz edilmesi üzerine deney tasarımı, istatistiksel analiz gibi zorunlu derslerinin olmaması.
- Hocaların araştırma becerisinin çok zayıf olması.

Bu konuda alınabilecek önlemler:

- Öğrencilerin metin analizi ve sentezi yapabilme, araştırma ve yazma konusunda yeterliliğe sahip olabilmesi için lisans derslerindeki öğrenci sayıları öğrencilerin de eğitime aktif katılabileceği sayıda olmalı ve eğiticiler öğrencilerin etkin katılım sağlayabileceği şekilde ders işleyiş tarzını güncellemelidir.
- Lisans eğitimleri sırasında deney tasarımı ve istatistiksel analizler gibi pratik derslerin konulması ve aktif şekilde işletilmesi.
- Ders sayılarının azaltılıp içeriklerinin analiz ve sentez yapma yeteneğini geliştirecek tarzda zenginleştirilmesi, yani derslere ödev ve seminer odaklı eğitim boyutu kazandırılması ve bitirme tezlerinin amacına uygun bir şekilde yürütüldüğünün takibi yararlı olacaktır.
- Master programlarına akademik usul, kurallar ve yazımlar hakkında ortak derslerin tüm programlara konulması faydalı olacaktır.
- Öğrencilerin araştırma ve sunum kabiliyetlerini geliştirmelerini teşvik etmek için bölgesel yarışmalar, konferanslar düzenlenebilir.

Akademik araştırma bilinci ve araştırma yöntemleri konusunda var olan yetersizlikler doktora sürecinin kalitesini düşüren en önemli etkenlerden birisidir.

Bu konudaki yetersizliğin nedenleri eğitim sistemimizde başarılı olmanın ölçütünün genellikle çoktan seçmeli test sınavlarının sonuçlarına dayalı olması ve lisans eğitiminde sorgulamanın teşvik edilmemesidir.

Anılanabilecek önlemler:

- Öğrenciye özgüven duygusunun ve araştırma bilincinin kazandırılabilmesi için Türk eğitim sistemindeki bu durumun düzeltilmesine yönelik köklü eğitim politikası geliştirilmelidir.
- Öğrencide araştırma isteğinin uyandırılması için teknik geziler, inceleme gezileri, saha çalışmaları (sözlü tarih gibi), sempozyumlara katılımlara teşvik (maddi destek), öğrenci sempozyumları gibi etkinlikler düzenlenebilir.
- Öğrencileri araştırma yöntemleri konusunda donanımlı hale getirmek için “Mesleki Gelişim Semineri” gibi bir ders açılmalı ve bu ders çatısı altında araştırma sorusunun nasıl sorulacağı, literatür taramasının önemi ve nasıl yapılacağı, araştırmanın teorik alt yapısının nasıl kurulacağı uygulamalı olarak öğretilmelidir. Öğrencilerin bu derslerde ödev, rapor, proje tarzında uygulama yapmaları sağlanmalı ve öğrencilerin projeleri kendileriyle birebir çalışarak düzeltilmeli, bu şekilde öğrencilerin araştırma becerilerinin gelişmesi sağlanmalıdır.

Akademik hayatta yabancı dil bilgisi ve yabancı dil kullanımı konusunda önemli sıkıntılar ile karşılaşmaktadır.

Bunun nedenleri:

- Genel itibarı ile ülkemizde yabancı dil eğitimi konusunda önemli derecede kalite sorunu mevcuttur.
- İlköğretim ve orta öğretim sürecinde dil dersleri, hem eğitimciler hem de öğrenciler tarafından sadece eğitim hayatı sürecinde bir mekanik süreçmiş gibi görülmekte, eğitim hayatından sonra da kullanılacak ve kendileri tarafından geliştirilmesi gereken bir temel ihtiyaç olarak görülmektedir.

- Maalesef bu durum akademisyenliği ilgilendiren dil sınavlarında da daha çok gramer ve kelime bilgisi ölçümüne dayalı formaliteler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öneriler:

- Üniversitelerdeki dil eğitimi, yabancı dil becerilerinin hayat boyu kullanılması ve geliştirilmesi gerekli canlı bir süreç olduğunu öğrencilere öğretecek şekilde yeniden tasarlanmalıdır.
- Üniversitelerdeki dil hazırlık eğitiminin de temel gramerin verildiği dil kurslarından ziyade essay yazma, sunum yapma, metin analizi yapma tarzında aktif kullanmaya yönelik bir dil eğitimine dönüştürülmesi yararlı olacaktır.
- Öğrencilerin dil bilgi ve becerilerinin gelişmesi için Erasmus, “work and travel” gibi öğrencinin yurtdışı tecrübesinin artırılması ile ilgili gerekli teşviklerin yapılması yararlı olacaktır.
- Yurtdışına gidecek doktora öğrencilerine, gramerin ağırlığı azaltılmış, inşa blokları olarak zengin kelimeler ile düşünceyi hem sözel hem de yazı ile ifade etmeyi amaçlayan kurslar verilebilir.

Öğrencinin doktora yaptığı ülkede kendi ülkesini ve Lisans/Yüksek Lisans eğitimi aldığı üniversitesini temsil ettiğinin bilincinde olmaması.

- Öğrencinin doktora eğitimi sırasında ülkesini ve Lisans/Yüksek Lisans eğitimi aldığı üniversitesini temsil ettiğinin bilincinde olması özellikle kendinden sonra gelecek öğrenciler bakımından önemlidir. Örneğin başarılı geçen bir doktora süreci kendinden sonra gelecek öğrencilerin

daha rahat kabul almaları veya bunun tersi bir durumda onlara karşı bir önyargının oluşmasına sebep olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu konuda bilinçlendirme için doktora öğrencilerinin yaşadığı bölgedeki eğitim atışelerini- nin daha aktif çalışma yapması faydalı olacaktır.

Resmi Burslu Öğrencilerin kendi alanlarına ya da ilişkili olduğu anabilim dalına ciddi anlamda yabancı olması.

- Resmi Burslu Öğrencilerin kendi alanlarına ya da ilişkili olduğu anabilim dalına ciddi anlamda yabancı olması bir takım sıkıntılara yol açmaktadır. Örneğin, polimer mühendisliği için burs kazanan bir öğrenci kimya bölümünden kabul alabiliyor fakat aldığı ilave dersleri verememesi sonucu ders yeterliliğini geçemediği durumlar olabiliyor. Bu sebeple bursiyerlerin kabul aldığı bölüm, çalışma alanları ve danışman tercihleri ciddi anlamda kontrol edilmelidir. Ayrıca biz kendi ülkemizin ihtiyaçları hangi alanlara yönelmeyi gerektiriyorsa o alanlara yönelmek zorundayız. Halbuki yurtdışına devlet kanalıyla gönderilen öğrenciler, gönderildikleri ülkenin ihtiyaçlarına göre birçoğu çalıştırılmakta, üstelik nitelikli bir öğrenim imkanı da elde edemeyebilmektedir.

2.2. Ülke Seçimi

Ülkelerin eğitim sistemleri ve doktora programları birbirinden farklı olabilmektedir. Öğrencinin kendisine en uygun doktora programını sunan ülkeyi tercih ederken dikkat edilmesi gereken hususlar:

- Binlerce üniversitenin sadece

belli bir kısmının ciddi eğitim verdiği göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun için tercih listesi oluştururken çalışma alanına yönelik farklı sıralama (ranking) kaynaklarından istifade ederek tercih seçenekleri azaltılmalıdır.

- Doktora yapılacak alanla ilgili akademik araştırma ve eğitim altyapısının hangi üniversitelerde ve şehirlerde daha gelişmiş olduğuna yönelik inceleme yapılması gerekir. Bu inceleme esnasında söz konusu ülkedeki doktora eğitim sistemi de ayrıca incelenmelidir. Çünkü doktora eğitim süreçlerinde ülkeden ülkeye bazı önemli farklılıklar mevcuttur. Örneğin ABD'nin aksine bazı Avrupa ülkelerinin doktora süreçlerinde kredi ders alımının olmadığı bilinmelidir. Hatta bazı ülkelerde çoğu tez danışmanlar öğrencilerini hazırlamış oldukları araştırma önerilerine göre seçmektedir. Bu yüzden bu ülkelerde öğrencinin kendine uygun bir konuyu seçip araştırma önerisi hazırladıktan sonra doktora tez danışmanı arama sürecine girmesi faydalı olabilir. Bazı üniversitelerde ise öğrenciler ilk yılında araştırma önerisini hazırlamaktadır. Araştırma önerisi akademik kuruldan geçtikten sonra tez hocası atanmaktadır.
- Ülkemizin menfaati ve ihtiyacı ön planda tutularak ülke seçimi serbestçe yapılmalıdır. Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde iyi üniversiteler bulunmakla birlikte bunların sayısı sınırlıdır. Keza ABD için de benzer şeyleri söyleyebiliriz. Bazı Batı üniversiteleri, yükseköğretimi sadece ticari kazanç kapısı olarak görmekte; aldıkları ücretin karşılığını gerektiği şekilde vermemektedir. Yurt dışında öğrenim görmeyi, Avrupa veya Amerika'da öğrenim olarak görüp üniversitenin niteliğine dikkat etmemek büyük bir yanıştır.

Doktora yapılacak ülkelerin kültür ve yaşam tarzları noktasında öğrencilerin bilgi sahibi olması için yapılabilecek faaliyetler:

Her alanda ülkemiz ihtiyacını ön planda tutarak seçilen doktora konusunda çalışılabilecek ülke seçimi serbestçe yapılmalı, seçilen ülkenin toplumu ve kültürü hakkında öğrenci bilgilendirilmelidir. Üniversite seçiminde, gidilecek ülkede seçim yapılmasına imkan tanınmalıdır.

- Ülke veya ülke gruplarına göre kültür ve yaşam tarzı kılavuzları hazırlanması yararlı olacaktır. Örneğin “Almanya Lisansüstü Öğretimi El Kitabı” gibi kılavuzlar hazırlanabilir ve bu kılavuzlarda hem bazı teknik bilgiler, hem ülke bilgisi ve hem de belli başlı gelenek görenekler hakkında bilgiler derlenebilir. Bu El Kitapları belli aralıklarla güncellenip iyileştirilebilir.
- Yurtdışı eğitimi konusunda tecrübesi olan kişilerin belli aralıklarla seminerlere davet edilmesi ve doktora adaylarına oryantasyon programı düzenlenmesi faydalı olacaktır.

Geri dönüşlerde sıkıntı yaşanmaması için doktora programını belirlerken Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı (ÜAK)’ın denklik kriterlerinin göz önünde bulundurulması gerekir.

- ÜAK’nın denkliğini kabul etmediği üniversiteler vardır. Bu üniversitelerde doktora yapılması daha sonra denklik alma noktasında sıkıntı yaratacaktır. Ayrıca örneğin Almanya’da doktora diplomasının aslının verilmesi doktora tezinin yayınlanması şartına bağlanmıştır. ÜAK ise doktora diplomasının aslı getirilmeden denklik işlemlerini yapmamaktadır. Bu da denklik işlemlerini geciktirmekte ve mağduriyetlere neden olmaktadır. Bu konularda bilgi sahibi olmak gerekmektedir.

Yurtdışı Lisansüstü Seçme ve Yerleştirme (YLSY) her ne kadar bölüm ve konu alanında çeşitlilik olsa da ülke sınırlandırmasının olması, öğrencinin bölüm seçimlerini sınırlandırmaktadır. Bu sebeple ülke seçiminin kaldırılmasında yarar var mıdır? Ne tür sakıncaları veya ne tür avantajları olabilir? Bu konu denklik problemlerini beraberinde getirir mi? Dünyada sıralamaya giren üniversiteler şeklinde kriter getirilmesi uygun mudur? Örneğin; TÜBİTAK'ın ortak doktora programında uzun süreli burs verirken Dünyada TIMES ilk 400, QS ilk 700, Shanghai ilk 500 gibi sıralamaları dikkate alması.

- Böyle bir kriter getirmenin yanı sıra bu sıralamaya girmeyip sadece belli alanlarda iyi üniversiteler de olabileceği dikkate alınmalıdır. Bunun yanında örneğin Ürdün ile ilgili bir çalışma sadece Ürdün'de yapılmalıdır şeklindeki bir yaklaşım da doğru değildir. Azgelişmiş bir ülkenin en iyi üniversitesinin gelişmiş ülkelerdeki ortalama bir üniversitenin vereceğinden fazlasını vermesi mümkün olmayabilir. Bu nedenle gelişmiş ülke üniversitelerinin tercih edilmesi doktora eğitiminin kalitesi bakımından yararlı olacaktır. Fakat dil eğitimi ve üzerinde çalışılan bir ülkenin kültür ve geleneklerinin öğrenilmesi amacıyla veya araştırma yapmak amacıyla az gelişmiş ülkelerde belli bir süre geçirilmesi mümkün olabilir.

MEB bursiyerlerine üniversite seçimini sadece Türkiye'de değil gideceği ülkede yapabilmesine olanak tanıyacak bir vaktin verilmesi yararlı olacaktır.

- Türkiye'de dil eğitimi tamamlayıp yurtdışından kabul alan adayların gideceği ülkede karşılaştıkları durum ile daha önce aldığı bilgiler bazı durumlarda örtüşmemekte, bu konuda sıkıntılar yaşanabilmektedir. Öğrencinin, gideceği üniversite hakkında daha kesin ve somut bilgiler ka-

zanımı için gideceği ülkede de tercih yapabilmesine fırsat tanınmalıdır.

Üniversite tercihinin yaptıktan sonra, memnun kalmayan doktora adayına üniversite değişikliği sağlanmalı mıdır? Hangi koşullarda sağlanmalıdır?

- Bu konuda da duruma göre gerekli esneklik gösterilmelidir.

2.3. Doktora Türü Seçimi ve Burs Olanakları

Doktora için yurtdışındaki yerel veya ulusal hükümetlerin, şirketlerin, üniversitelerin, Fullbright gibi kuruluşların, ilgili enstitüleri veya laboratuvarlarından burs temin edilebilmektedir. Yurtdışında, Amerika ve Japonya gibi ülkelerde, doktora öğrencilerine sağlanan burs miktarları ile Türkiye'deki

çeşitli kurumlardan sağlanan miktarlar arasında büyük farklılıklar gözlenmektedir.

Yurtdışındaki kuruluşların sağladığı burs imkanları konusunda öğrencilere rehber olabilecek bir online katalog veya kitapçık hazırlanması faydalı olacaktır. Bu konuda aydınlatıcı seminerler düzenli olarak sunulabilir. Bu online katalog veya kitapçık YÖK yada UNDER tarafından hazırlanabilir.

Avrupa'da en çok burs imkanı sağlayan ülke Almanya'dır. Almanya'da yurtdışından gelen öğrencilere burs veren kuruluşlar: Alman hükümeti tarafından desteklenen DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst), siyasi partiler ve diğer sivil toplum kuruluşlarına bağlı vakıflar: Alexander von Humboldt Stiftung, Friedrich Ebert Stiftung, Friedrich Naumann Stiftung, Fritz Thyssen Stiftung, Hanns

Seidel Stiftung, Heinrich Böll Stiftung, Konrad Adenauer Stiftung, Körber Stiftung, Volkswagen Stiftung vs; Avusturya için OeAD (Österreichischer Austauschdienst) ve E.Z.A. (Ernst Mach Nachbetrueungstipendium); Fransa’da devlet bursları, CNRS; Yunanistan için burslar: ONASIS, İKY.

Burs imkanları hakkında ayrıca bilgi almak için Goethe Enstitüsü, Fransız Kültür Enstitüsü, İtalyan Kültür Enstitüsü, Romen Dimitrie Cantemir Kültür Merkezi, Kosova Kültür Merkezi gibi kuruluşlarla irtibat kurulabilir. Burslarla ilgili genel olarak aşağıdaki bazı önemli web siteleri önerilebilir: Mathjobs, Higher Education, Research Gate, Euro Access Portal, jobs.ac.uk, indeed.com ve Naturejobs. E-mail grupları: ib-liste, eisa-groups, ve h-turk.

Farklı ülkelerdeki eğitim sistemleri ve burs imkanlarıyla ilgili internet siteleri:

<http://www.turkstudent.net/content/category/2/yurtdisi-egitim.html>

http://ec.europa.eu/euraxess/index_en.cfm?l1=13&l2=3&initSearch=1

<http://www.fnr.lu/> (konusu Luxemburg olan tezler için)

<http://www.kuleuven.be/phd/topic.htm> (KU Leuven doktora bursları)

<http://scholarship-positions.com/category/belgium-scholarships/>

<http://www.usnews.com/>

Ayrıca doktora bursu kazanma olasılığını arttırmak için ilgili alandaki bir hocayla irtibata geçip proje ekibine dahil olmak etkili olabilir. Bu bağlamda, dünyanın farklı ülkelerinden akademisyenleri içeren

ve yeni bir öğrenciye ihtiyaçları olduğunda istekte bulunabilecekleri bir network oluşturulabilir.

Türkiye’de MEB, TÜBİTAK, YÖK gibi kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve eğitim dernekleri yurtdışı yükseköğrenimi için burs imkânları sunmaktadırlar. Bu konuda lisans öğrencilerinin bilgilendirilmesinde fayda vardır.

Bu süreçte de rehberlik en önemli yeri tutmaktadır. Fakat bu kısımda da önemli eksiklikler vardır. Yurtdışına gönderilen bursiyerlerin Türkiye’de danışman hocası olması gerekirken, bu süreç ya çok yavaş ilerlemekte ya da kağıt üzerinde danışman olarak kalmaktadır. Türkiyede’ki danışman hocalarla bursiyerler arasında bir kopukluk söz konusudur. Türkiye’deki danışmaların görevlerini ihmal etmemeleri için caydırıcı tedbirler alınmalı. Danışmanlar belli dönemlerde periyodik olarak öğrencilerle görüştüklerini gösteren kanıtlar sunmalı ve bu işlem zorunlu hale getirilmelidir. Bursiyerlerin okudukları üniversitelerdeki danışman hocaların da ilgisiz olduğu durumlar olabilmektedir. Böylece öğrenci kendi başına alacağı dersleri ve çalışacağı konuyu belirlemek zorunda kalabilmektedir. Tez yazım sürecine gelen ve konu seçmekte tamamen özgür olan bursiyer, konu bulmakta ve tezi nasıl yazacağı konusunda tereddütler yaşamaktadır. Özellikle bu durum, lisansta okuduğu bölümden farklı bir alanda yüksek lisans yapan bursiyerler için geçerlidir.

Rehberlik konusunda, akademik danışmanlık kağıt üzerinde kaldığı ve çok verimli işlenmediği için, önceki bursiyerlerin bilgileri yayınlanırsa bu bilgilerden bu bursiyerlere ulaşılabilir ve ilgili sorular sorulup yardım alınabilir. Bir nevi akademik abi şeklinde bursiyerlere rehberlik konusunda yardımcı olunabilir. Danışmanların danışmanlık görevlerini ne kadar başarılı yerine getirdiklerine ilişkin değerlendirme yapmaları fırsatı verilmeli, belli puanın altında alan danışmanların danışmanlıklarına son verilmelidir.

Yurtdışına giden bursiyerlerin bir kısmı sadece yurtdışına gittim diyebilmek ve yurtdışı etiketini alabilmek için gidiyor. Ve bunların bazıları sadece master derecesini alıp geri dönüyor. Bu da ciddi bir para israfına sebep oluyor.

MEB bursiyerleri için kurallar çok sık değişebiliyor. Bursiyerler bu değişiklikleri takip etmekte zorlanıyor ve mağdur olabiliyor.

Öğrencilerin bu kurumlardan burs alabilmek için başvuru şartları, doktora eğitimi süresince takip etmesi gereken prosedürler ve doktora sonrası yaptırımlar noktasında yeterince bilgilendirilmelidir.

MEB, TÜBİTAK ve YÖK gibi devlet kurumlarının verdiği bursların gerek başvuru gerekse yükümlülükler konusunda bir standarda bağlanmasından sonra duyuru ve bilgi alma amaçlı olarak tek bir noktadan ulaşılabilecek bir sistem oluşturulması faydalı olacaktır.

Bütün bir doktora eğitimi olmasa da, TÜBİTAK gibi kurumların sunduğu kısa süreli araştırma bursları yardımıyla yurt dışı tecrübesi edinilmesi birçok açıdan faydalı olabilir. Bu açıdan kısa süreli burslar da sağlanmalıdır. Kısa süreli yurtdışı imkanlarının özellikle sömestr tatilleri dönemi için artırılması faydalı olacaktır.

Kısa süreli burs imkanları ile giden öğrenci gittiği yerde bir çok açıdan yeni imkanlarla karşılaşacaktır. Örneğin böyle burslar özellikle Türkiye’de doktora tez aşamasından hemen önce öğrencilere “Doktora Tez Araştırma Bursu” kapsamında kullanırlırsa orada full doktora veya ortak doktora imkanlarından faydalanabilirler.

2.3.1. Ortak (Double/Joint) Doktora

Ortak doktora programlarının öğrenci, üniversite ve ülke açısından avantajları ve dezavantajları olabiliyor:

Öğrenci açısından her iki üniversiteden doktora derecesi alınması dolayısıyla avantaj olmasına rağmen her iki üniversitenin şartlarını

ayrı ayrı yerine getirmek ve bu süreçte karşılaşılan yoğun bürokratik işlemler en büyük dezavantajlardır. Özellikle Türkiye’deki üniversitelerin müşterek doktora konusuna yabancı olması işlemleri zorlaştırmakta ve mağduriyetler yaşanmasına sebep olmaktadır.

Ülke ve üniversite açısından uluslararası bağlantıların olması oldukça önemlidir. MEB bursu gibi burslarda devlet bir bursiyere yüzbinlerce dolar kaynak aktarmasına rağmen yapılan çalışmalar o ülkede üretildiği için öncelikle gidilen ülkenin hanesine yazılmaktadır. Oysa müşterek doktora burs programında yapılan tüm çalışmalarda (tez, makale, bildiri vs.) her iki üniversitenin adı yazıldığından Türkiye’deki ilgili üniversitenin ve Türkiye’nin hanesine de yazılmaktadır. Dolayısıyla Avrupa’da da yaygın olan müşterek doktora programlarının Türkiye’de yaygınlaşması için söz konusu bürokratik işlemler ivedi olarak esnetilerek yeniden düzenlenmeli ve öğrenciler bu konuda teşvik edilmelidir.

Ortak doktora programlarının öğrencilere tanıtımı için üniversitelerin ilgili birimleri kendi web sitelerinden gerekli bilgilendirmeleri yapabilir. TÜBİTAK’ın ilgili birimleri, üniversitelerde bilgilendirme çalışması yapabilir.

Ortak doktora programında karşılaşılan en büyük sıkıntı mevzuatın yeterli olmamasıdır. Çünkü ortak doktora programında her iki üniversite tek tez ve tek doktora savunmasına istinaden kendi diplomalarını vereceğinden bu noktada Türkiye tarafında var olan mevzuat takip edilince mezuniyet aşamasında problemler oluşmaktadır. Oysa ortak doktora öğrencileri için mevzuatta bir miktar düzenleme yapılmak suretiyle bu sorun kolayca çözülebilir.

Ortak doktora konusunda üniversiteler/yöneticiler daha çok bilgilendirilmelidir. Karşılaşılan sorunların kaynaklarından biri de yöneticilerin bu konuda yeterli tecrübeye sahip olmamalarıdır. En çok karıştırılan husus ortak doktora protokolleridir. Çünkü ortak doktora protokolleri iki çeşittir:

- I. **Ortak danışmanlık ve doktora diploması protokolü** kişiye özel yapılır; öğrenci, danışmanlar, konu bellidir. Tez aşamasında yapılır. Tek tez ve tek savunma olur. Her iki üniversite bu tez ve savunmaya istinaden diplomalarını verir. Bunların yapılacağı ikili anlaşma ile garanti altına alınır.
- II. **Ortak doktora programı protokolü** geneldir ve uygulanması çok daha zordur.

2015 yılından itibaren ne yazık ki YÖK daha pratik olan ortak danışmanlık ve doktora diploması protokollerini kabul etmemekte ve bunun yerine daha ağır bürokratik işlemler gerektiren ortak doktora programı protokolleri yapmaya teşvik etmektedir. Uluslararasılaşma konusunda zaten zayıf olan üniversitelerimizin bu noktadaki gelişimine katkıda bulunacak bir çözüm de böylece devre dışı bırakılmıştır. Bunun gözden geçirilmesi önerilir.

2.4. Çalışma Konusunun Belirlenmesi

Öğrencilerin ilgi duydukları alanda doktora yapmaya teşvik edilmesi birçok açıdan faydalı olacaktır.

- Öğrencilerin ilgi duydukları alanda doktora yapmaya teşvik edilmeleri hem araştırma hem analiz gerektiren uzun süreçli doktora eğitiminin daha verimli geçmesini sağlayacaktır. Öğrencinin ilgi duymadığı, ama bilimsel olarak başarılı olacağını düşündüğü bir konuda çalışması bu süreci daha zor geçirmesine neden olabilir.

- İlgi duydukları alanlarda çalışmalar önemli olmakla birlikte dünyadaki teknolojik gelişim ve trend çok önemli olmaktadır. Eğer mümkünse ilgi duyulan alan ile trend kapsamındaki alanları harmanlayarak bir program çalışılabilir.
- Avantajları; Öğrencinin severek yapabileceği bir alanda çalışması onu daha kısa sürede başarılı yapacaktır.
- Dezavantajı ise zaman kaybına uğranılacaktır. Belki de yanlış tercihten dolayı öğrenci eğitim hayatında başarılı olamayacaktır.

Disiplinler arası çalışmayı teşvik edilmelidir.

- Disiplinler arası çalışmalara olanak sağlamak ve bunu desteklemek. Bir bilgisayar programcısı ile bir psikolog ve toplum bilimci aynı projede çalışması buna bir örnek teşkil eder. Amerika’da disiplinler arası çalışmalar giderek yaygınlaşmaktadır. Maalesef Türkiye’de bu konu çeşitli sistemsel sıkıntılardan dolayı istenilen düzeye henüz ulaşmamıştır.

Doktora konularının belirlenmesinde ülke ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır.

- Bu konuda detaylı bir çalışma ve ihtiyaç analizi yapıлып muhtemel doktora programları, önem dereceleri göz önünde bulundurularak listelenmelidir. Bu bağlamda sanyai kuruluşlarının önerileri de alınabilir.

Ülke ihtiyaçları konusunda detaylı bir ihtiyaç analizi yapıлып muhtemel doktora programları, önem dereceleri göz önünde bulundurularak listelenmelidir.

- Dünyadaki teknolojik gelişim ve trend çok önemli olmaktadır. AB çerçeve programları, COST, TÜBİTAK öncelikli alanlar gibi çalışmalar teknolojik gelişim ve trend nokta-

sında yararlı olmaktadır. Daha detaylı analizler yapıp ona göre yönlendirme yapılması faydalı olacaktır.

- Ülke ihtiyaçları uzmanlar eşliğinde hazırlanarak listelenmelidir. Sanayi kuruluşlarıyla istişare de faydalı olacaktır. Ülkemizin ihtiyaçları belirlenmeli ve doktora eğitimi için gönderilen adaylar çalışacakları alanları önceden tesbit etmelidir ve konuyu değiştirmek isterlerse ilgili makamlara başvurup onay almalıdırlar. Ülkeye döndüğünde o alanda uzman olup yeni projeler üretmelidir.
- Orta teknoloji alanlarında (döküm, metal sanayii, dizel motor, çimento, gübre, tekstil, TV gibi) daha etkin bir ekonomik faaliyetimiz olması nedeniyle teknik eleman ve araştırmacı ihtiyacına ve yetkinliğine eleştirel bakış gereklidir. Kimi mühendis ve araştırmacılar ileri teknoloji alanlarında yoğunlaşırken, çoğu mühendisler emek ve enerji yoğun orta teknoloji alanlarında çalışırlar. Orta teknoloji alanları ülkemiz için çok önemli olup; bu alanda ürün geliştirme, verimlilik artırma ve süreç iyileştirme çalışmalarını teşvik edilmelidir. İster ileri ister orta teknoloji alanları olsun eğitimde AR-GE, inovasyon ve girişimcilik konularına ağırlık verilmelidir.

Sonuç eksenli AR-GE ve ÜR-GE'ye örnekler:

- Mikro ve nano sistemlerin prototiplerinin haberleşme, sağlık, savunma, çevre, enerji, vb. geniş uygulama alanları için üretimi
- Moleküler ölçekte sensörler, sensör dizinleri ve katmanlı fonksiyonel yapıların üretimi
- Gıdalar içindeki etkin veya zararlı maddelerin tespitini sağlayan algılayıcıların üretimi

- Malzemelerin içinde bileşen ve katkı elemanlarının yüksek hassaslıkla tespitini yapan gereçlerin üretimi
- Eklemeli Üretim (3D Baskı)
- Biyomedikal implant, tanı ve tedavi desteği cihazları üretimi: Kılcal damarlarda ve benzeri kanallarda hareket eden tanı ve tedavi robotları, nanotıp, nanotoksikoloji,
- Otomotiv, havacılık, savunma sanayi uygulamaları, biyodizel ve enerji araştırmaları (Yakıt pilleri ve lityum iyon bataryaları)
- Tüketici ürünleri için nano malzeme üretimi
- Nano güvenlik çalışmaları: araştırmacı, üretici ve kullanıcı eksenli
- Orta teknoloji alanlarında ürün geliştirme, verimlilik ve süreç iyileştirme faaliyetleri
- Kümelenmeler ve lojistik destekler
- Deniz ulaşımı, deniz ürünleri ve deniz ticareti alanları

Türkiye'ye en faydalı olacağını düşündüğümüz yukarıdakilere ek olarak bazı çalışma alanları şu şekilde sıralanabilir.

Nanoteknoloji: Bu konu için Türkiye'de yeterli altyapı sağlanması şarttır. Bu konuda birkaç bilinen hoca Türkiye'ye getirip eleman yetiştirmesi sağlanmalıdır.

Batarya ve enerji depolama sistemleri: Geleceğin enerji kaynağı elektrik olacağı için, bunu depolamak üzerine yapılacak her çalışma çok önemlidir. Bu konuda özellikle yeni batarya sistemlerinin incelenmesi ve geliştirilmesi faydalı olacaktır.

İnsani bilimler ve Agent bazlı modelleme: Bu konu Amerikan devlet başkanlığı tarafından da önceliğe alınmış bir konudur. Toplamların nasıl karar aldığını ve bireylerin kararlarının toplumu nasıl etkilediğini inceleyen çalışma alanıdır. Sosyal bilimlerle pozitif bilimlerin birlikte çalıştığı disiplinler arası bir alandır. Twitter, Facebook, Google gibi şirketlerden insanların davranışlarına ait veriler toplanıyor ve Agent bazlı modelleme ve toplum bilimcilerle beraber bu konular da çalışılıyor.

Ekonomi ve global enerji stratejileri: Bu konu Türkiye için çok elzem bir konudur. Hem konum itibari ile hem de önümüzdeki 100 yılı düşünerek bu konularda stratejistler yetiştirmeliyiz.

Nükleer ve yenilenebilir enerji: Bu konularda ülke ekonomisi için çok önemlidir.

Sürdürülebilirlik ve sistem dinamikleri: Sistematik düşünce ve büyük resmi görebilme yetilerini kazandırıyor. Büyük resmi ve sistem içerisindeki değişkenlerin birbirleri ile nasıl etkileştiklerini anlayarak birçok problemin temel sebepleri belirlenebilir.

2.5. Danışman Hoca Seçimi

- Danışman hocanın yaptığı çalışmalar ve yayınlarla bilinirliğe sahip olması ve farklı ülkelerden akademisyenlerle ortak çalışmalar yapması doktora adayları için bir avantaj sağlayabilir. Böylece küresel bir kültüre

sahip, önyargılardan uzak, bir danışman hoca seçilmiş olacaktır. Genç akademisyenlerin yayın yapmak ve doktora öğrencisi çalıştırmak istekleri daha fazladır. Bundan faydalanılmalıdır.

- Danışman hocanın yayınlarından diğer çalıştığı kişilere bakılıp başka kültüre sahip akademisyenlerle çalışmayı başardığı kontrol edilebilir. Öğrenci ne kadar zeki olursa olsun, ne kadar kabiliyetli olursa olsun önyargılı bir hocanın danışmanlığında başarılı olması mümkün olmayabilir. Bu tür danışman hocalardan uzak durulmalıdır.

Danışman hocanın aktif araştırma yapıyor olması önemlidir.

- Danışman hocanın en az son beş yıl içindeki çalışmaları dikkate alınarak aktif bir şekilde araştırma çalışması yapıp yapmadığı danışman seçimde önemli kriterlerden biridir ve öğrencinin başarısını doğrudan etkileyebilmektedir.

Danışman hocanın çalışma grubunun olup olmaması bir diğer önemli faktördür.

- Eğer araştırma grubu varsa grubun diğer üyeleri ile iletişim kurmak gerek doktora çalışması esnasında gerekse sonrasında ortak çalışma yapma imkanı bakımından önemlidir.

Eğer grubu varsa, grup içerisindeki iletişim ve grubun diğer akademik gruplarla olan ilişkisi de önemlidir.

- Grup içerisinde iletişim birçok sorunun çözümünde kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Her zaman danışman hocaya ulaşma imkanı olmadığından grubun diğer üyelerinden yardım alarak daha hızlı yol alınma imkanı olabilir.
- Grubun başka çalışma grupları ile iletişimi varsa gerek doktora sırasında gerekse sonrasında yapılacak çalışma-

larda yardımcı olabilir. Bu grup sayesinde ortak projeler ve yayınlar yapılabilir.

- Seminer ve konferans gibi organizasyonlardan daha aktif şekilde faydalanılabilir.

Danışman hocaların idari görevinin olup olmamasının doktora çalışmalarını üzerine etkisi:

- İdari görevler, hocaların ayıracağı zamanın kalite ve miktarını olumsuz yönde etkileyebildiğini göz önünde bulundurmanın yanı sıra, hocaların kendi alanındaki tanınırlığına ve yapmış olduğu tez danışmanlıklarının nitelik ve niceliğine bakmakta da fayda vardır.
- Danışman hocaların doktora öğrencisiyle düzenli olarak en az ayda bir kez ve detaylı ilerleme toplantıları yapmalıdır. İdari görevler hocaların öğrencisine yeteri kadar vakit ayırmasına engel teşkil edebilir ve başarısının düşmesine sebep olabilir.

Danışman hocaların, öğrencinin ilgi alanındaki yetkinliği sahip olması önemlidir.

- İyi bir danışman hocaların, öğrenciyi etkin bir şekilde yönlendirirken aynı zamanda o alanda iyi bir literatür bilgisinin olması önemlidir. Öğrencinin danışman hocaların ilgi duymadığı, hatta yönetsel olarak etkin olmadığı bir konuya yönelmesi doktora sürecini olumsuz etkileyebilir. Ancak, eğer ikinci danışman varsa, ikinci danışmanın bu konuda katkı sağlaması bu zorluğun aşılmasında etkili olabilir, fakat bu durum doktora sürecinin uzamasına neden olabilir.

- Danışman hocanın doktora öğrencisiyle alanı dışında çalışmaması gerekir. Yürütemeyeceği konuları çalışma konusu olarak vermemelidir.
- Danışman hocanın ilgi alanındaki yetkinliği çok önemlidir. Yetkin değilse başarının düşmesine sebep olabilmektedir. Buda doktora eğitiminin uzamasına sebep olabilmektedir.

Danışman hocanın ilgi alanlarının çeşitliliği doktora çalışmalarına önemli katkı sağlayabilir.

- Özellikle fen bilimlerinde bazen çözülmeye çalışılan doktora probleminde elde edilen yeni sonuçlar başka bir açık problemin çözümüne katkıda bulunabilir. Bu durumda danışman hocanın ilgi alanındaki zenginliği çalışma konusunun yeniden revize edilmesi konusunda önem arz edebilir.

Yurtdışında başvurulması planlanan muhtemel üniversitelerdeki iletişime geçilmesi gereken danışman hocalarla etkileşime geçmenin çeşitli yolları vardır.

- Birçok hoca, doğrudan kendi kişisel mailleri üzerinden kurulan bağlantılara cevap vermektedir. Dolayısıyla usulünce ve açık bir şekilde amaç ifade edildiği takdirde öğrencilerin doğrudan belirledikleri hocalar ile hiç çekinmeden iletişime geçmeleri teşvik edilebilir.
- Bunun yanında danışman olacak hoca ile iletişimi olan birinin referansı ile iletişime geçmek faydalı olacaktır.
- Konferans veya çalıştaylara katılmak suretiyle birebir iletişim kurmak başka bir alternatif olabilir.

Resmi bursiyerler için danışman seçiminde kriterler belirlenmelidir? Mesela, danışman hocanın uluslararası öğrenci çalıştırıp çalıştırmadığı dikkate alınmalı mıdır?

- Çalıştırdığı veya mezun ettiği öğrencilere bakıldığında farklı ülkelerden öğrencisi olan danışmanları seçmek avantajlı olabilir. Örneğin bazı hocalar genelde kendi ülke vatandaşını tercih etmekte ve onlara daha fazla ilgi göstermektedir. Öte yandan bazı hocalar ise özellikle farklı ülkelerden öğrenciler seçmeye özen göstermekte ki bunlar genelde daha açık görüşe sahip olabilmektedir.
- Danışman hocanın nitelikleri özellikle doktora sürecinde üniversiteden daha ön planda olabilir. Bunun sebebi de sosyal bilimciler için çoğu üniversitenin kütüphane ve kaynak imkanlarının birbirine yakın olması ve derslerin tamamlanmasının ardından doktora hocasıyla birebir çalışılması zorunluluğudur.
- Doktoradaki başarısızlıkların büyük bir kısmı, hoca ile öğrenci arasında iyi bir ilişkinin kurulamaması ve ya çalışılan projeyi belli bir noktadan sonra hocanın benimsememesinden kaynaklanmaktadır. Hocanın desteği çekmesinin ardından doktora eğitim süreci sorunlu bir hale gelebilmektedir.
- Hocanın Türklere olan bakışı da etkili olabilmektedir. Bu yüzden, başvuru sürecinde hocayla iletişim kurulmalı ve mümkünse birebir görüşülmelidir.

2.6. Başvuru Süreci

Belirlenmiş muhtemel danışman hocalarla iletişime geçilirken nasıl bir yol takip edilmelidir?

- Danışman hocalar ile iletişime geçmeden önce öğrencinin hangi konuyu nasıl çalışacağına ilişkin bir plana sahip olması gereklidir. Araştırma önerisi (research proposal) doktora tezi konusunu, sorunsalını, kaynaklarını, teori ve yön-

temini ele aldığı yaklaşık beş sayfalık bir rapor şeklinde olmalıdır. Bu öneri tez sürecinde sürekli değişime uğruyor. Hatta sorulan soru bile değişebiliyor, buna göre yeni bir literatür taraması yapmak ya da yeni bir teorik perspektiften bakmak gerekebiliyor. Ancak, bu noktada önemli olan öğrencinin hocaya konusu ve tez süreci ile ilgili bilgi sahibi olduğunu göstermesi ve tez önerisinin hocayı ikna edebilmesidir.

- Tez önerisi hazırlama konusunda üniversitelerin ve başka akademik kuruluşların sitelerinden çok sayıda örnek bulunabilir. Bu örneklerle internet arama motorlarından birinde (how to write a research proposal) sorusuyla yapılan taramalarla ulaşılabilir.
- Yurtdışında hocalar ile genellikle Skype üzerinden mülakat yapılabilmektedir.

Başvuru sürecinde gerekli olan ekonomik destek (sınav ve başvuru ücretleri) öğrencilerin başvuru yapmasını nasıl etkilemektedir?

- Bu konuda önceden gerekli bilgilerin edinilmesi gerekir. Bunların aday öğrenciler başvurular sırasında ödenmesi öğrenci için mali sıkıntıları önleyecektir.

Başvuru ve kayıt için gerekli olan evraklar ve yeminli tercümeleri konusunda öğrenciler yeterince bilgilendirilmelidir.

- Üç belge önemlidir.
 - Resimli akademik bir CV.
 - Niyet mektubu ‘Statement of Purpose (SOP)’ bir sayfayı geçmeyecek şekilde ve hocala ortak payda da buluşulduğunu gösterecek bilgiler içerecek şekilde hazırlanmalı.

- Üstteki 2 belgenin eklenerek hocaya atılacak ilk mail kısa ve öz olmalı, niyet mektubunun (SOP) tekrarı olmayacak şekilde hazırlanmalıdır.

Akademik özgeçmiş, araştırma önerisi (research proposal/statement) vb. gibi başvuru belgelerinin hazırlanma konusunda öğrencilerin dikkat etmesi gereken hususlar:

- Bu konuda bir kılavuz faydalı olabilir. Ancak her araştırma önerisinin özgün olduğu, olması gerektiği unutulmamalıdır. Yapılacak en büyük hata, belli önerilerin ve şablonların proposalda belirgin bir şekilde kullanılmasıdır. Elbette ki ‘copy-paste’ kısımlar içeren proposallar etik kurallara da aykırıdır. Bu tür eksikliklerin proposalların reddedilme ihtimalini arttıracak unutulmamalıdır. Henüz araştırmanın ne olduğunu kavramadan böyle bir öneri talep edilmesi adayları zorlamaktadır. Bu konuda akademisyenlerden yardım talep edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde araştırma önerisi hazırlama noktasında destek alınacak akademisyenler belirlenmelidir.
- Yurtdışında dil eğitimi gören bursiyerlerin başvurduğu üniversitelerde ilgili kişilerle iletişime girmesi teşvik edilmelidir. Örneğin gidilecek üniversitedeki bursiyerler ile yeni bursiyerlerin irtibatlandırılması faydalı olacaktır.

2.7. Yabancı Dil Eğitimi

Yurtdışında dil eğitiminin hangi resmi kurumlar üzerinden yürütüldüğünü, bunlara alternatif dil okullarının (mesela üniversitelerin kendi kursları) var olup olmadığını ve bunların maliyet ve

nitelik bakımından avantajları ve dezavantajlarını göz önünde bulundurmak önemlidir.

- Almanya için Goethe Enstitüsü, ayrıca çok sayıda yerel dil kursları mevcuttur. Bunların yanında üniversitelerin kendi dil kursları da bulunmaktadır. Goethe Enstitüsü sertifikası üniversitelerce kabul edilmektedir. Ayrıca, üniversitelere giriş sınavı niteliğinde bir dil sınavı (gramer, metin ve dinleme-anlama basamaklı) yapılmaktadır. Her üniversite kendi dil sınavını kendi yapmaktadır.
- Bulgaristan’da, Yunanistan’da ve benzeri ülkelerde Türkiye’deki TÖMER tarzında resmi dil eğitimi verilmektedir ve yabancı öğrenciler üniversitelere belli bir dil sınavı sonrasında öğrenime kabul edilmektedir.

Türkiye’den giden öğrencilerin dil kursunun olduğu şehirde yoğunlaşması ve bir Türk topluluğuna dönüşmesi bursiyerlerde ister istemez dil öğreniminde motivasyon düşüklüğüne sebep olabilir.

- Bu bağlamda farklı şehirlerdeki dil kurslarına en fazla 8-10 arasında öğrenci gönderilmesi hızlı ve etkili bir hazırlık dönemi için faydalı olabilir.

Dil kursu seçiminde, bursiyerin başvurmayı planladığı üniversitenin dil kursunu seçmesinin avantajları dezavantajları nelerdir? Bu bağlamda öğrenci şartlı kabul imkânlarını araştırmalı mıdır?

- Böylelikle bursiyerin hem şehri hem de bölüm hocaları ile direkt irtibatla olması ve hızlı bir şekilde kabul almasını sağlayabilir.

3. DOKTORA EĞİTİMİ VE SONRASI

3.1. Doktora Eğitime Dair

Danışman hocaların bursiyerlere ve kendi asistanlarına karşı gösterdikleri davranışlar farklılık gösterebiliyor.

- Danışman hocanın repütasyonu bu konuda önemli bir ipucu verir. Ayrıca lisansüstü eğitimi ticari amaçlı yapan üniversitelerdeki uluslararası öğrenci çeşitliliği yanıltıcı olmamalıdır.

Başka bir dilde yazı yazmada karşılaşılan problemler veya en genel haliyle ‘academic writing’ noktasında eksikliklerin giderilmesi için yapılabilecekler:

- Genelde büyük üniversiteler, ücretsiz ‘academic writing’ dersleri vs. vermektedir. Öğrencilerin bu programlara katılması zorunlu tutulabilir. Örneğin Essex Üniversitesi’nde *writing center*’da bire bir ‘*proof reading*’ hizmeti verilmektedir.

Türkiye’de düzenlenen konferanslara katılım, Türkiye’deki meslektaşlarla bağlantı kurmak bakımından teşvik edilmelidir.

- Türkiye’de düzenlenen konferanslar ülkeler ve akademisyenler arasındaki bağ açısından son derece önem arz etmektedir.
- Teşvik edilmelidir. Konferanslar önemlidir ve sıklıkla yapılmalıdır. Örnek verecek olursak, Japan Institute of Metals adlı bir kurumun Japonya’da bahar ve güz konferansları düzenlenmekte ve bunu her seferinde farklı bir üniver-

site organize etmektedir. Her dönem yaklaşık bin sunum gerçekleşmektedir. Akademisyenler çalıştıkları alanlarla ilgili diğer akademisyenlerin çalışmalarını izleme fırsatı bulurlar.

- Yine dünyada farklı üniversitelerde enstitülerin, fakültele-
rin veya bölümlerin bahar ve güz toplantıları yapılmakta-
dır. Bu toplantılarda master ve doktora öğrencileri ve hatta
hocalar akademik çalışmalarını sunarlar. Bunların ülke-
mizde de sistematik şekilde yapılması faydalı olacaktır.
- Konferans ve çalıştay gibi organizasyonlar vasıtasıyla
akademik bağlantı oluşturma noktasında öğrenciler daha
çok teşvik edilmelidir.
- Yeni fikirlerin ve teorik perspektiflerin ortaya çıkması için
disiplinler arası çalışmalar teşvik edilmelidir.

Doktora eğitimi sürecinde, araştırmayı aksatmayacak şekilde öğrencinin alıştırma, seminer ve uygulama dersleri vermesi veya danışman hocasıyla birlikte derslere girmesi teşvik edilmelidir.

- Ders verme süreci bilgilerin pekişmesi ve genişletilmesi
bakımından çok yararlı olmaktadır. Ayrıca, doktora döne-
minde pedagojik formasyon deneyimi de pekiştirilmekte-
dir. Doktora eğitimi sürecinde verilen bu tür dersler dokto-
ra sonrası üniversitelerde iş bulma açısından da oldukça
önemlidir. Bu nedenle doktora öğrencileri tarafından tez
hocasıyla birlikte derse girmek, dersin uygulamasını yü-
rütme gibi hoca asistanlıkları teşvik edilmelidir. Söz ko-
nusu uygulama hem özgüven kazanma noktasında hem de
çalışmanın aşamalarını görme noktasında çok etkili bir
uygulamadır. Öğrenci akademisyenliği birebir yaşayarak
öğrenebilmektedir, bu bir büyük avantajdır. Dezavantajı
ise öğrencinin zaman kaybı yaşamasına ve doktora çalış-

masının tamamlanmasının gecikmesine sebep olabilmektedir.

Doktora eğitiminde üniversitelerin yüksek miktarda harç alması (veya eğitimin bazı Avrupa ülkelerinin aksine paralı olması) doktora eğitim kalitesi üzerine etkileri vardır.

- Yüksek miktarda harç uygulaması doktora öğrencisinin öğrenciden ziyade “müşteri” gibi algılanmasına sebep olabilir. Bunun da yapılan doktoranın kalitesinde olumsuz etkisi olabilir. Fakat bu durum, hocalar tarafından teşvik edici şekilde de (çalışmadığınız her gün şu kadar para kaybediyorsunuz şeklinde) kullanılabilir.
- Doktora eğitimi sürecinde danışman hoca ile yapılan akademik çalışma sayısı, danışman hocanın doktora sürecinde vermiş olduğu akademik destek ve yapılan doktoranın kalitesi hakkında önemli bir göstergedir. Ancak nicelikten ziyade çalışmaların niteliği, boyutu ve yaygın etkisinin daha önemli bir kıstas olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Eğitim ataşeliğinin söz konusu ülkedeki üniversitelerdeki doktora eğitimi süreci konusunda yeterli bilgiye sahip olması ve tüm bursiyerleri yönlendirmesi önemlidir.

- Eğitim ataşeleri sadece MEB bursiyerleriyle değil, kendi imkanlarıyla giden öğrencilerle de (oturma izni alma vs. noktasında) ilgilenmesi gerekir. Eğitim ataşeliği yurtdışında eğitim sistemleri konusunda yeterli bilgi birikimine ve kapasiteye sahip olan veya olabilecek insan kaynağı bakımından zenginleştirilmelidir. Bunun için ataşeler sık sık hizmet içi eğitime tabi tutulmalıdır.
- Eğitim ataşeleri ile bursiyerler arasında iletişim daha hızlı olmalıdır. Eğer yeteri kadar iletişim kurulamıyorsa bunun

getirdiği sorunlar önemli olabiliyor. Bu yüzden eğitim ataşeliği ile ilgili yazışmaların ve doküman paylaşımının mektup ile gerçekleşmesinden ziyade elektronik ortamda yapılması daha faydalı olacaktır.

- Yurtdışında Türkiye’yi temsil eden seçkin akademisyenler ile çalıştayların düzenlenmesi ve her yıl Türk konsoloslukları bünyesinde bursiyerlerin çalıştaylar için toplanabilmesi teşvik edilmelidir.

Yurtdışı öğrenci burslarının üniversitenin bulunduğu ülke, eyalet ve şehirdeki yaşam şartlarına uygun belirlenmesi gerekir.

- MEB bursiyerlerine Amerika’da eyaletler arası ekonomik farklılıklar gözetmeksizin aynı miktarda burs verilmektedir. Boston, MA ile Houston, TX yaşayan iki bursiyerin aylık ev kiralari arasındaki ciddi farklılıklar vardır. Burs miktarının belirlenmesinde aynı ülke için bu bölgeler arası yaşam giderleri dikkate alınmalıdır.
- Yaşam masrafları/endeksleri vs. gibi objektif kriterler dikkate alınarak her eyalet ve hatta şehir için ayrı bir miktar belirlenebilir. Örneğin, şehre/eyaletle göre kira yardımı yapılabilir.
- MEB bursiyerlerinin yıllık faaliyet raporlarının daha sıkı takip edilmesi gerekir. Objektif kriterlere göre bir motivasyon mekanizmasının olmasında da fayda vardır. Aynı şekilde özel başarılar ve yayınlar için de motivasyon kaynağı ödüller de faydalı olacaktır.
- Eşli ve/veya çocuklu bursiyerlerin bekar bursiyerlerden burs niteliği bakımından bir farkı olması gerekir. Evli ve/veya çocuklu bursiyerlere ekstra olanaklar sunulabilirse doktora eğitiminin daha verimli geçmesi sağlanmış olacaktır.

- Burs ödemelerinde yaşanan gecikmeler bursiyerin hayatını ve çalışmalarındaki motivasyonu olumsuz etkileyebilir, hatta doktoradan vazgeçmelere yol açabilir.
- Doktora yeterlilikte başarısız olan bursiyerlerin başka bir üniversiteden kabul alması için yeterli zaman verilmemektedir. Bu konuda bursiyere yeniden kabul alabilmesi için 6 ay kadar süre verilmelidir.
- Öğrencilere bazı üniversitelerde master veya doktora öncesi akademik hazırlık şart koşulabiliyor. Öğrenciler bu noktada daha çok bilgilendirilmelidir.
- Ülkeye ve üniversiteye göre doktora eğitiminde farklılıklar görülebilmektedir. Örneğin, Almanya’da Türkiye’deki üniversite lisans diplomasını denk kabul etmeyen üniversiteler bulunmaktadır.
- 2006 yılı ile başlayan YLSY programı, mezun ve devam eden bursiyerler ile birlikte geniş bir tecrübe, deneyim ve akademik ilişkiler avantajı sağlamaktadır. Bu sebeple doktora programını ve doğru danışmanı tercih etmek konusunda MEB bursiyer veri tabanını aktif bir şekilde kullanmak hem öğrencilerin dönem kaybını önlemek hem de doğru tercih yapmaları konusunda yardımcı olacaktır.

3.2. Geri Dönüşte Yaşanan Zorluklar

Yurtdışından dönen akademisyenin görevlerine başlama sürecinin uzun sürmesi ve uzman olduğu alanda istihdam edilememesi en önemli sorunlardandır.

- Doktora eğitimi için ihtiyaç duyulan alanların belirlenmesi ve geri dönüşte uzman olduğu alanda görev alması gerekmektedir. Aksi halde uzman olduğu alandan uzaklaşmakta ve yeni alanda aynı başarıyı yakalayamamaktadır.
- Türkiye’de çalışabilecek üniversitelere ek olarak uygun bir kurum bulamamak yani, çalışma alanında kurumun yeterli imkana sahip olmaması ya da kurumun yeterli vizyonunun olmaması da önemli sorun olarak önümüzde durmaktadır. Bu sorunu çözmek için her bir kurumun nitelikli insan kaynağı baz alınarak yeniden personel planlanması yapılması gerekir.
- Bazı üniversitelerin geri dönen öğretim üyelerine laboratuvar ortamı sağlayamayacağını bile bile pozisyon açmaktadırlar.
- Öğretim üyeleri araştırma ve geliştirme faaliyetlerine odaklanma konusunda zorluklar yaşamaktadırlar.
- Yurtdışında doktora yapanlara bazı üniversitelerde atamalarda öncelik tanınması faydalı olacaktır.

- Yurtdışında alınan diplomaların denklik işlemlerinin tamamlanması uzun zaman almaktadır. Neredeyse altı aya varan denklik süreci kısaltılmalı ve daha az belge istenmelidir.
- YÖK gerek üniversite gerekse doktora programları bazında bir liste yapmalı ve listede yer alan doktora programları için denklik otomatik olarak verilmelidir.
- Geri dönüşte üniversitelerde Yrd. Doç. Dr. kadrolarının bekletilmesi veya hiç verilmemesi ekonomik zorluklara yol açmaktadır.
- Atamalarda bir takım hatalar yaşanmaktadır. 2006 MEB bursiyerleri YLSY tabii olmadan YÖK tarafından sehven atanmışlardır (Malzeme mühendisliği mezunu bursiyerin Teknoloji Fakültesi imalat mühendisliği bölümüne atanması gibi).
- Her doktora öğrencisinin amacı doktorasını başarı ile bitirip ülkemize hizmet etmek olmalıdır. Ancak ülkemize dönüşte şartlar her geçen gün değişmekte, bugün alınan kararlar yarın uygulamaya konulmakta ve öğrenciler mağdur edilmektedir. Ayrıca Tübitak'ın yurda dönüş projesi kapsamında doktora mezunları başvuramamaktadır. En az 2 yıl çalışma şartı kaldırılmalıdır. Zaten doktora mezunları en büyük sıkıntıyı denklik işlemleri süresince ve devamında kadro alıncaya kadar çekmektedirler. Doktorasını başarı ile bitiren her öğrenci Tübitak'a başvurabilmelidir.
- Çoğu doktora öğrencisi ve post doktora arkadaşlar Türkiye'deki yardımcı doçent ve doçentlerden fazla maaş almaktadır. Özellikle büyük şehirlerdeki yüksek kiralara nedeniyle alınacak maaşın yeterli olmayacağı konusunda endişeler vardır.

- Geri dönüşte mecburi çalışma süresi iki mislinden yurtdışında kaldığı süreye kadara indirilmelidir.
- MEB bursiyerlerinin geri dönüşten sonra kurum değişikliklerindeki aksaklıklar giderilmelidir. 1416 sayılı Resmi kanun ile giden öğrencilerin YÖK'ün 35. madde ile ilişkilendirilmesi ve bu sebeple zorunlu hizmet devrinde sıkıntılar yaşanmaktadır.
- Doktora derecesine sahip araştırmacıların proje teklifi verebildiği ve proje yöneticisi olabildiği halde, öğretim üyesi olmadan, Yüksek Lisans ve Doktora tezi yönetememesi ve dolayısıyla kendi araştırma ekibini kuramaması geri dönüşte yaşanan zorluklardan biri olarak görülebilir.
- Üniversitelerde uygun altyapı imkanlarının sağlanmaması ve araştırma için yeterli fon bulamama endişesi mevcuttur.
- Üniversiteye geçiş öncesi bazı bursiyerler eğitimlerine uygun yerlerde istihdam edilememektedirler (aday memur şeklindeki mobbing sayılabilecek uygulamalar).
- Bursiyerliğe başlanırken verilen özlük hakların SGK primlerini kapsamaması
- Deneyisel çalışma yürüten araştırmacılar için destekler çok önem arz etmektedir.
- Geri dönüşte izlenilecek prosedürlerin takibinde sıkıntılar mevcuttur.

4. SONUÇ

Düzenlediğimiz çalıştay sonucunda hazırlanan bu raporla sıralanan konular ve bunların içerdiği maddeler yurtdışı doktora konusuna ancak giriş niteliğinde bir kapsama sahiptir. Burada ortaya çıkan sorular, gözden kaçırılan yeni sorular ve zaman içerisinde ortaya çıkabilecek yeni gelişmelerin doğuracağı yeni durumlarla birlikte yeniden değerlendirilip bu çalışma zaman içerisinde güncellenebilir. Yeni katılımcılar, yeni bakış açıları ile bu rapor genişletilebilir ve bu raporda geliştirilen önerilerin hayata geçirilmesi için takibi sağlanabilir. Sonuç olarak yapılan bu çalıştayın son derece önemli olduğu ve bundan sonra da bu konu üzerine tartışılmaya devam edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

İlgili kurumların bu çalışmayı dikkate alması ve öneriler doğrultusunda bir düzenlemeye gitmesi çalıştayın asıl hedefine ulaşması anlamına gelecektir.